

Vides ministrijas ieteikumi, kā organizēt ūdenssaimniecības sabiedrisko pakalpojumu novada teritorijā, lai piesaistītu Eiropas Savienības finansējumu

Novadu reforma ir pēdējā lielā administratīvā reforma Latvijā pēc valsts neatkarības atgūšanas. Liela reforma – lielas pārmaiņas. Pārmaiņas ar sekām, kas nevienā grāmatā nav aprakstītas un kas netika paredzētas.

Novadu reformu plānoja kā pirmo soli uz vienotu teritorijas apsaimniekošanas modeli lielākai teritorijai ar lielāku finansiālo un institucionālo kapacitāti, lai uzlabotu dzīves līmeni pašvaldībās. Mazajās pašvaldībās sociāli ekonomiskās attīstības līmenis parasti ir zemāks nekā lielajās pašvaldībās – to nešaubīgi parāda valsts statistika. Mazajās pašvaldībās ir augsts pašvaldības pārvaldes izdevumu īpatsvars, savukārt zema to administratīvā spēja. Turklāt mazās pašvaldības savu problēmu risināšanai nevar pretendēt arī uz daudzu Eiropas Savienības programmu finansējumu, jo to noteikumi vairumā gadījumu paredz, ka nepieciešami apgrozāmie līdzekļi, kurus automātiski ierobežo pašvaldības budžeta stāvoklis un pašvaldības iespējas piesaistīt kredītlīdzekļus.

Lai arī šīs reformas mērķis viennozīmīgi bija ekonomiski efektīvākas saimniekošanas veicināšana, tā radījusi pašvaldībām papildu uzdevumus savas saimnieciskās darbības nodrošināšanai. Viens no būtiskākajiem pašvaldību uzdevumiem ir atrisināt tās juridiskās un saimnieciskās problēmas, kas saistītas ar Eiropas Savienības līdzfinansējuma piesaisti sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšanai. Ar šo rakstu gribētu pievērst uzmanību tām problēmām, kas radušās ūdenssaimniecības sabiedrisko pakalpojumu jomā, kā arī sniegt padomu, kā risināt šīs problēmas.

Līdz administratīvajai reformai ūdenssaimniecības attīstību plānoja katra pagasta teritorijas ietvaros. Pašlaik ūdenssaimniecības infrastruktūra, kura līdz reformai bija pagasta pašvaldības īpašumā, ir nonākusi novada pašvaldības īpašumā. Pirms pretendēt uz Eiropas Savienības līdzfinansējumu 3.4.1.1. aktivitātes „Ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstība apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000” ietvaros novadam jāpieņem būtisks lēmums, kā organizēt ūdenssaimniecības pakalpojumu visā novada teritorijā. Vieglākais, bet ne efektīvākais risinājums ir tad, kad katra pagasta pārvalde risina problēmas pati, retos gadījumos budžetu papildus plānojot arī no novada resursiem. Diemžēl šāds risinājums nav atbalstāms ne no ūdenssaimniecības pakalpojuma kvalitātes, ne no finanšu un cilvēkresursu optimālas izmantošanas viedokļa. Vairākas pagasta pārvaldes katra savā teritorijā nespēj nodrošināt ūdenssaimniecības pakalpojumu pēc iespējas efektīvāk un atbilstošā kvalitātē, tāpēc novada pašvaldības uzdevums būtu veidot vienotu sistēmu ūdenssaimniecības pakalpojuma nodrošināšanai visā novada teritorijā. Veidojot vienotu sistēmu ūdenssaimniecības pakalpojuma nodrošināšanai, nepieciešams

ņemt vērā izveidojušos situāciju pagastos, kas var būtiski atšķirties, – var būt situācija, kad ūdenssaimniecības pakalpojumu jau pirms novadu reformas sniedza komercsabiedrība, kā arī situācija, kad ūdenssaimniecības pakalpojumu nodrošina pašas pagasta pārvaldes. Izvērtējot pašvaldības finansiālās iespējas veidojot vienotu sistēmu ūdenssaimniecības pakalpojuma nodrošināšanai, jāatceras, ka, ja pakalpojumu sniedz pagasta pārvalde, tad visbiežāk pakalpojumu dotē no budžeta līdzekļiem, nesedzot pakalpojuma izmaksas no tarifa ieņēmumiem.

Eiropas Savienības līdzfinansētās 3.4.1.1. aktivitātes „Ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstība apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000” ietvaros jau izsludinātas divas atklātas projektu iesniegumu atlases. Pirmajā projektu iesniegumu atlases kārtā tika iesniegti 75 projekti, no kuriem 70 ir apstiprināti un noslēgti līgumi par projektu ieviešanu ar Eiropas Reģionālās attīstības fonda līdzfinansējumu 18,21 milj. LVL apjomā. Otrajā projektu iesniegumu atlases kārtā ir iesniegti 59 projekti, paredzot Eiropas Reģionālās attīstības fonda līdzfinansējumu 13,48 milj. LVL apjomā. Līdz 2010.gada februāra beigām plānots pabeigt otrajā projektu iesniegumu atlases kārtā iesniegto projektu iesniegumu vērtēšana, savukārt 2010. gada pirmajā pusē Vides ministrija plāno izsludināt projektu iesniegumu trešo atlases kārtu. Būtisks priekšnoteikums Eiropas Savienības līdzfinansējuma piesaistei novadu reformas kontekstā ir novada institucionālās attīstības ilgtermiņa plāns attiecībā uz ūdenssaimniecības pakalpojuma sniegšanu.

Īstermiņā juridiski ir pieļaujamas vairākas situācijas ūdenssaimniecības sabiedriskā pakalpojuma nodrošināšanai:

1) ūdenssaimniecības pakalpojumu sniedz **pašvaldības iestāde – pagasta pārvalde**, kas arī izraksta rēķinus un iekasē samaksu par sniegto ūdenssaimniecības pakalpojumu. Pagasta pārvalde ūdenssaimniecības pakalpojumu sniedz, pamatojoties uz novada domes lēmumu (pārvaldes lēmums) par konkrēto ūdenssaimniecības pakalpojuma sniegšanu konkrētās administratīvās teritorijas apdzīvotajās vietās. Pagasta pārvaldes valdījumā ir jābūt visiem nepieciešamajiem pamatlīdzekļiem, lai sniegtu ūdenssaimniecības pakalpojumu. Lai saņemtu Eiropas Savienības līdzfinansējumu, pagasta pārvaldei jānodrošina arī pievienotās vērtības nodokļa (PVN) atmaksa, reģistrējoties par PVN maksātāju. Lai atgūtu projekta īstenošanā ieguldītās attiecināmās izmaksas, pagasta pārvaldei ir jābūt tiesībām veikt iepirkumus gan projekta sagatavošanas, gan īstenošanas laikā (tai skaitā būvdarbu iepirkumus);

2) ūdenssaimniecības pakalpojumu sniedz **novada domes struktūrvienība kā novada domes sastāvdaļa**. Šajā gadījumā rēķinus izraksta un samaksu par sniegtajiem ūdenssaimniecības pakalpojumiem iekasē novada dome. Pamatlīdzekļi, kas nepieciešami ūdenssaimniecības pakalpojuma sniegšanai, ir

novada domes īpašumā. Pārvaldes lēmums ir novada domes lēmums par konkrēto ūdenssaimniecības pakalpojuma sniegšanu konkrētās administratīvās teritorijas apdzīvotajās vietās, ja novada administratīvajā teritorijā ir vairāki ūdenssaimniecības pakalpojuma sniedzēji. Ja ūdenssaimniecības pakalpojumu sniedzējs novada administratīvajā teritorijā ir viens, tad norāda tikai novada administratīvo teritoriju;

3) ūdenssaimniecības pakalpojumu sniedz **pašvaldības kapitālsabiedrība**, kurai pieder pamatlīdzekļi ūdenssaimniecības pakalpojuma sniegšanai. Kapitālsabiedrība izraksta rēķinus un iekasē samaksu par ūdenssaimniecības pakalpojumu. Līgumā starp kapitālsabiedrību un novada domi ir norādīti konkrēti sniedzamie ūdenssaimniecības pakalpojumi, ūdenssaimniecības pakalpojumu sniegšanas teritorija, ūdenssaimniecības pakalpojumu sniedzējam piešķirtās ekskluzīvās vai īpašās tiesības, līguma darbības laiks, iespējas saņemt atlīdzības maksājumus u.c.

Gribētu vērst uzmanību arī uz to, ka tarifu apstiprināšana atšķiras, ja pakalpojumu sniedz pati pašvaldība vai tās kapitālsabiedrība. Ja ūdenssaimniecības pakalpojumus sniedz novada dome, tās struktūrvienība vai iestāde, tad tarifu nosaka (apstiprina) novada dome. Ja ūdenssaimniecības pakalpojumus sniedz kapitālsabiedrība, tad tarifu apstiprina sabiedrisko pakalpojumu regulators.

Tā kā Eiropas Savienības līdzfinansējuma piesaistei nepieciešams arī ūdenssaimniecības pakalpojuma sniegšanas institucionālās attīstības ilgtermiņa plāns, Vides ministrija aicina organizēt novadā pārskatāmu un efektīvu institucionālo struktūru ūdenssaimniecības pakalpojuma sniegšanai. Stratēģiski un finansiāli ekonomiskais risinājums būtu novadā izveidot vienu ūdenssaimniecības sabiedriskā pakalpojuma sniedzēju – komercsabiedrību, kas sniedz ūdenssaimniecības pakalpojumu visā novada teritorijā. Lai gan sākotnēji šis process prasīs daudz lielākus cilvēkresursu ieguldījumus nekā pakalpojuma sniegšana katrā atsevišķā pagasta pārvaldes teritorijā ar pagasta pārvaldes starpniecību, ilgtermiņā šie ieguldījumi atmaksāsies – tiks iekonomētas pakalpojuma sniegšanas administratīvās izmaksas, tādējādi samazinot slodzi uz tarifu, kas dos iespēju visiem pašvaldības iedzīvotājiem atbilstoši to maksātspējai izmantot šo pakalpojumu.

Protams, veidojot komercsabiedrību jāērēķinās ar izmaksām, kas veidojas, ieguldot pamatkapitālā tos infrastruktūras objektus, kas nepieciešami pakalpojuma sniegšanai, t.i., pamatlīdzekļu novērtējuma izmaksas, cilvēkresursu optimizācija, iespējams būs nepieciešams pamatkapitāla palielinājums, lai veiktu atbilstošās darbības tarifu apstiprināšanai jaunajās pakalpojumu sniegšanas teritorijās. Tas ir gan laikietilpīgs, gan finansiāli ietilpīgs process, kas ilgtermiņā atmaksājas, optimizējot resursus kopumā.

Informācijai: kopš 2005. gada Vides ministrijā ir izveidota Ūdenssaimniecības būvju būvniecības projektu vērtēšanas komisija (ŪBK), kuras uzdevums ir sniegt metodisku palīdzību pašvaldībām, kas plāno īstenot ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstības projektus. ŪBK sniedz konsultācijas gan par efektīvāko tehnisko risinājumu piemērošanu, gan par ūdenssaimniecības pakalpojuma ilgtermiņa attīstības plānošanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām, kā arī citiem ar šo jomu saistītajiem jautājumiem. Tā, piemēram, 2009.gadā no 22.septembra līdz 7.oktobrim tika organizēti 8 reģionālie semināri katrā no plānošanas reģioniem, par tehniski ekonomisko pamatojumu sagatavošanu, ŪBK darbā sastopamajām raksturīgākajām neatbilstībām un problēmjautājumiem, sniedzot arī praktiskas konsultācijas labāko tehnisko risinājumu un institucionālo jautājumu īstenošanā. Tiek plānots arī turpmāk organizēt līdzīgus seminārus, lai informētu potenciālos projektu pieteicējus gan par finansētāja prasībām, gan labāko tehnisko un institucionālo risinājumu piemērošanu.

Līdz šim ŪBK ir izsniegusi vairāk nekā 200 akceptu ūdenssaimniecības infrastruktūras projektu tehniski ekonomiskajiem pamatojumiem, saskaņojot tajos izvērtēto investīciju efektivitāti, institucionālos risinājumus, labākās alternatīvas izvēli un citus nozīmīgus aspektus ūdenssaimniecības sabiedriskā pakalpojuma organizēšanai.

Vides ministrija organizē divus reģionālo semināru ciklus potenciālajiem Eiropas Savienības līdzfinansēto projektu iesniedzējiem.

Pirmais seminārs notiks no šī gada 27. janvāra līdz 12. februārim par finansējuma iespējām 2010.gadā. Seminārs tiek organizēts, lai informētu potenciālos projektu iesniedzējus par aktivitāšu īstenošanas laika grafiku, uzsaukumu un konkursu plānu 2010.gadam. Tāpat semināru dalībnieki iegūs informāciju par prasībām projektu iesniedzējiem, aktivitāšu ieviešanas pamatnosacījumiem, aktivitāšu minimālajām gatavības prasībām projekta apstiprināšanai. Semināru darba kārtībā iekļauti arī jautājumi par veicamajiem sagatavošanas pasākumiem līdz projekta iesniegšanai, atbalstāmajām darbībām, attiecināmajām izmaksām, finanšu shēmu, aizņēmumu līdzekļu pieejamību, finansējuma pārklāšanās riskiem un aizņēmuma līdzekļu pieejamību.

Kopumā notiks četri semināri:

- 2010.gada 27. janvārī Ventspilī, Viesnīcas „Dzintarjūra” Ganību iela 26, konferenču zāle 2.stāvs - plkst. 10.00;
- 2010.gada 29.janvārī Cēsīs, Valmieras ielā 10 SIA „Vinda” telpās - plkst. 10.00;
- 2010.gada 12.februārī Jelgavā, Viesu nams „Zemnieku cienasts”, Rīgas-Jelgavas šosejas 43. kilometrs - plkst. 10.00;
- 2010.gada 8.februārī Rēzeknē, Rēzeknes domes ēkas 1.stāva mazajā zālē - plkst. 10.00.

Otrs seminārs notiks no šī gada 5.februāra līdz 17. februārim potenciālajiem sabiedrisko pakalpojumu sniedzējiem ūdenssaimniecības un atkritumu saimniecības jomās.

Semināra darba kārtībā iekļauti jautājumi par sabiedriskā pakalpojuma definīciju un pamatnosacījumiem, kā arī par komercdarbības atbalsta kontroles prasībām. Potenciālie ūdenssaimniecības pakalpojumu sniedzēji iegūs informāciju par aglomerācijas definīciju un tās noteikšanu, saistošajām direktīvām un to prasībām, normatīvajām prasībām- pakalpojuma kvalitāti, ūdenssaimniecības projektu tehniski ekonomiskajiem pamatojumiem, tarifu veidošanu, investīciju un maksātspējas novērtēšanu, institucionālajiem risinājumiem. Tiks sniegti skaidrojumi par Atkritumu apsaimniekošanas likumu un tā normu grozījumiem, saistošajām direktīvām un to prasībām.

Kopumā notiks četri semināri:

- 2010.gada 5.februārī Valmieras novada Mūrmuižā, Kauguru pagasts, Pagastmāja - plkst. 10.00;
- 2010.gada 10.februārī Brocēnos, Brocēnu novada domes ēkas sēžu zālē Lielcieceres iela 3 - plkst. 10.00;
- 2010.gada 15.februārī Rēzeknē, Rēzeknes domes ēkas 1.stāva mazajā zālē - plkst. 10.00;
- 2010.gada 17.februārī Rīgā, Vides ministrijā Peldu ielā 25, 409.telpā - plkst. 10.00.

Semināros aicināti piedalīties visi interesenti.

Vija Gēme, VIDM Valsts sekretāra vietniece, Investīciju departamenta direktore,

Jolanta Jansone, Investīciju departamenta Investīciju stratēģijas nodaļas vadītāja